

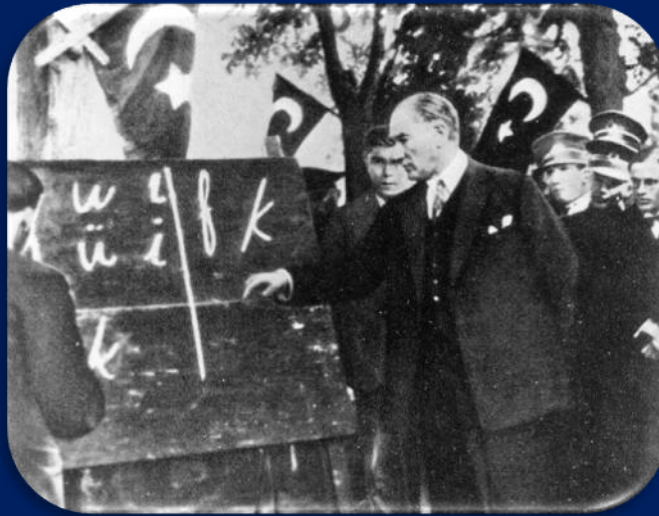

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

Tarihsel Süreçte Türkçen'in Temel Eserleri

İstanbul-2025

Hazırlayanlar

**Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Araştırma Görevlileri**

**Aslıhan YILMAZ
Beyza UYANIK
Büşra GÜLER
Fatmanur TAMAR
Feyza Zeynep ERDOĞAN
Kemal ÇİNKO
Mustafa Erenay ÖZDEMİR
Sinem BÜYÜKKAHRAMAN
Şevval BELLİ
Utku ÖZKAN**

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİ ESERLERİ

1. SELÇUKLU DEVRİ

- Nâsırüddin b. Ahmed b. Muhammed, *Behcetü'l-Hadayık Fi-Mev'izetü'l-Hakayık*, 12.yy-13.yy.

Arapça ve Farsça farklı vaaz eserlerinden faydalanarak hazırlanan bu te'lif eser, Nâsırüddin b. Ahmed b. Muhammed tarafından hazırlanmıştır. Henüz Oğuzcanın özelliklerini yitirmemiş olan bu eser, dil olarak geçiş devri özelliklerini taşır.

- Mevlânâ Celâleddin Rumî, *Türkçe Beyit ve İbareleri*, 13. yy.

Genellikle Farsça ile yazan Mevlânâ'nın muhtelif eserleri içerisinde tespit edilmiş olan Türkçe beyitleri araştırmacılar tarafından tespit edilerek bir araya getirilmiştir. Mevlânâ'nın Farsça ile yazdığı eserler ise şunlardır: *Dîvân-ı Kebîr*, *Mesnevî*, *Fîhi Mâfîh*, *Mektubât*, *Mecâlis-i Seb'a*.

- Sultan Veled, *İbtidâ-Nâme*, 1291.

Sultan Veled'in kaleme aldığı ilk mesnevi olan ve 'Veled-nâme' adıyla da bilinen bu eser, 1291 yılında yazılmıştır. Eserde, 76 Türkçe beyit yer almakta olup Sultan Veled, kendisiyle ilgili bilgilere de yer vermiştir.

- Sultan Veled, *Rebâb-Nâme*, 1301.

Sultan Veled'in yazdığı ikinci mesnevi olan Rebâb-nâme, Mevlânâ'nın Mesnevi'sinin vezninde ve onun etkisiyle kaleme alınmıştır. Kısa hacimli bu eserde 162 Türkçe beyit yer almaktadır.

Resim 1: Mevlânâ
Celâleddin Rûmî

- **Sultan Veled, *Dîvan*, 13.-14. yy?**

Farklı nazım şekilleriyle kaleme alınmış dini-tasavvufi ve ahlâki içerikli şiirlerin yer aldığı hacimli bir eser olan *Dîvân*'da, gazeller bölümünde Türkçe, Farsça ve Rumca dillerinde yazılmış mülemma manzumelere de rastlanmaktadır. Eserde 826 gazel, 32 kaside, 9 kıt'a, 10 terci'-bend ve terkiib-bend, 23 musammat ve 454 rubâî olmak üzere çok sayıda Farsça şiir yer alır. Ayrıca 8 manzume ve 3 rubâîden oluşan Arapça şiirlerin yanı sıra, bazı Farsça şiirlerde Arapça beyitlere ve bir Farsça-Arapça mülemma şiire de rastlanır. Türkçe şiirler ise 14 manzume ve bir Farsça-Türkçe mülemma gazeldeki 13 beyitten oluşur. *Dîvân*'da az sayıda da olsa Rumca beyitler de bulunmaktadır.

- **Hoca Ahmed Fakih, *Çarh-nâme*, t.y.**

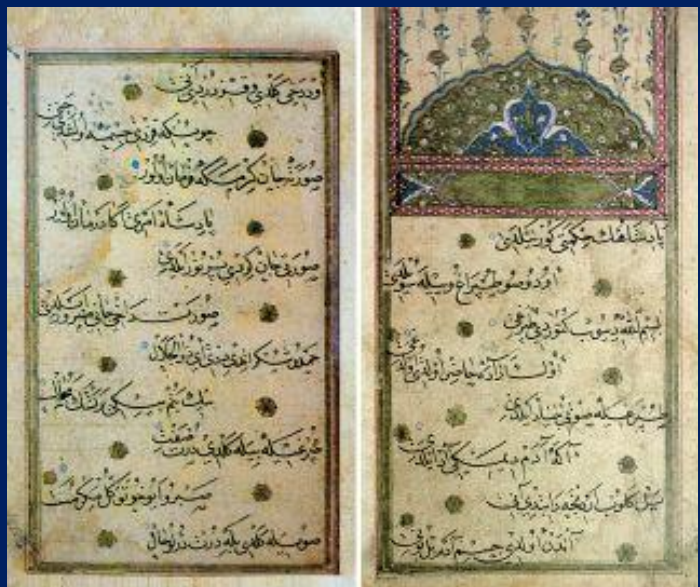
100 beyitlik bir manzumedir. Kaside şeklindedir. Din ve tasavvuf konularında yazılmış öğretici mahiyette bir eserdir. "*Çarh-nâme*", sûfiyane tarzda kaleme alınan bir kasidedir.

- **Hoca Ahmed Fakih, *Kitâbu Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerîfe*, 13. yy?**

Eser, *Çarh-nâme*'den daha hacimli olup 339 beyitten oluşan mesnevî tarzında bir manzumedir. Şairin Şam, Kudüs, Mekke ve Medine'de gördüklerini anlattığı bu metin, 13. yüzyıl Türkçesinin az sayıdaki örneklerinden biri olması sebebiyle Türk dili tarihi açısından büyük önem taşır.

- **Yunus Emre, *Dîvan*, (?), 13.-14.yy?**

Türk edebiyatının en önemli şahsiyetlerinden birisi olan Yunus Emre'ye pek çok şiir atfedilmektedir, ancak onun kendi divanında kaç şiiri olduğu tam olarak bilinmemektedir. Duru bir Türkçe ile şiirler kaleme alan Yûnus, samimi ve içten bir dil kullanmış, şiirlerinde genellikle ilahi aşktan söz etmiştir. Şiirlerini genellikle hece ölçüsüyle ve dörtlükler halinde yazmıştır.

Resim 2: Yûnus Emre divanının ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 3889)

- **Yunus Emre, *Risâletü'n-Nushiyye*, 1308-1309.**

Eser, 1307-1308 yıllarında kaleme alınmış olup 13 beyitlik bir nazım girişinin ardından kısa bir mensur bölümle devam eder. Yaklaşık 600 beyitten oluşan asıl bölüm, dinî-tasavvufî içerikli ve didaktik niteliktedir. Bu yönüyle Yunus Emre'nin diğer şiirlerinde görülen lirizmden farklı, daha öğretici bir anlatıma sahiptir.

- **Şeyyad Hamza, *Yûsuf u Zelihâ*, 13.-14.yy?**

Kaynağını Tevrat'tan alan ve farklı biçimlerde anlatılan Yusuf ile Züleyha hikâyesi, İslami dönemde Kur'an-ı Kerim'deki şekliyle yeniden yorumlanarak pek çok manzum esere konu olmuştur. Bu döneme ait bilinen en eski Yusuf u Züleyha mesnevisi, müellifi Ali olan *Kıssa-i Yusuf*'tur; ancak bu eserin nerede yazıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Anadolu sahasında yazıldığı bilinen en eski Yusuf u Züleyha ise, Şeyyad Hamza tarafından kaleme alınmış ve 1529 beyitten oluşan bir mesnevi şeklindedir.

- **Şeyyad Hamza, *Türkçe Şiirleri*, 13.-14.yy?**

Şairin hem aruz hem de hece vezniyle kaleme aldığı manzumeleri bulunmaktadır. Eserlerinde dörtlük, mesnevi, gazel ve kaside gibi farklı nazım şekillerini bir arada kullanmıştır.

- **Şeyyad Hamza, *Dâstân-ı Sultân Mahmûd*, 13.-14.yy?**

Eser, 79 beyitten oluşan kısa bir mesnevidir. Düşünce derinliği ve ifade olgunluğu, şairin bu metni hayatının olgunluk döneminde kaleme aldığını göstermektedir.

- **Hoca Dehhani, *Şiirleri*, t.y.**

Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmasa da Dehhani'nin aslen Horasanlı bir Türk olduğu bilinmektedir. Anadolu'da klasik Türk şiirinin ilk büyük temsilcilerinden biri sayılan Hoca Dehhânî, dinî ve tasavvufî temalı şiirlerinde sade ve duru bir üslup benimsemiştir. II. Alâeddin Keykubad döneminde Anadolu'da bulunduğu ve hükümdar adına 20.000

beyitlik bir *Selçuk Şehnâmesi* yazdığı kaydedilmekle birlikte, bu eser günümüze ulaşmamıştır. Günümüzde sadece 10 kadar şiiri bulunabilmiştir.

2. BEYLİKLER DEVRİ

- **Hekim Bereket, *Tuhfe-i Mübârizî*, t.y.**

İbn-i Sînâ'nın *Kanun'u* esas alınarak yazılmış olan bu tıp eseri, ilk olarak Arapça yazılmış, daha sonra yine kendisi tarafından Farsçaya ve nihayet Türkçeye çevrilmiştir. Eserde yazılış veya istinsah ediliş tarihleri yoktur. Anadolu'da yazılan ilk Türkçe telif eser konusu üzerinde araştırma yapan Mikail Bayram araştırmasında, Şehabettin Tekindağ ve Fuat Köprülü'nün de çeşitli görüşlerine yer verdikten sonra sonuç olarak *Tuhfe-i Mübârizî'nin* Anadolu'da telif edilen bilinen en eski Türkçe eser olduğunu söylemektedir.

- **Gülşehrî, *Kerâmât-ı Ahî Evran*, 1301.**

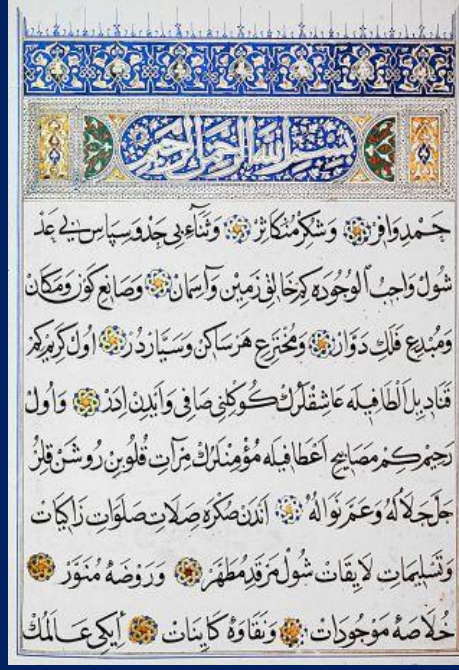
Aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla yazılmış 167 beyitlik Türkçe bir mesnevidir. Eserde Ahî Evran, cömertliğiyle tanınan Hâtim et-Tâî ile mukayese edilir.

- **Gülşehrî, *Mantiku't-tayr*, 1317.**

Ferîdüddin Attâr'ın aynı adlı eseri esas alınarak yazılan 4300 beyitlik mesnevidir. Eser sıradan bir tercüme olmayıp Türkçenin bütün imkânlarının kullanıldığı, neredeyse telif düzeyinde bir eserdir. “İbtidâ-i Dâstân-ı Sîmurg” başlığı altında kuşların padişahı olduğuna inanılan sîmurgun özellikleri anlatılarak konuya girilir. Bülbül, papağan, tavus, hümâ, kaz, doğan, keklik ve baykuş gibi adı zikredilen ve zikredilmeyen bütün kuşlar padişahlarını aramak için toplanırlar; hüdhüd de aralarına katılır. Hüdhüd öteki kuşlardan farklı yönleri bulunan bir kuştur.

- **Âşık Paşa, *Garibnâme*, 1330.**

12.000 beyitlik bu mesnevi aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla yazılmış olup on bölümden meydana gelmiştir. Bazı nüshaların sonunda Âşık Paşa'nın gazelleri de vardır. Dinî, tasavvufî ve öğretici bir eser olan ve halkı eğitmek maksadıyla Türkçe olarak yazılan *Garibnâme*, Anadolu'da Türk tasavvuf edebiyatının en eski ve tesir dairesi çok geniş olmuş eserlerden biridir.

Resim 3: Âşık Paşa'nın Garibnâme adlı eserinin ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1752)

- **Âşık Paşa, *Elifnâme*, t.y.**

Bazı *Garibnâme* nüshalarının sonunda yer almaktadır. Şair, bu şiirlerin her birine bir harfle başlamış ve her cüzün başında da o harfle başlayan bir kelimeye yer verilmiştir.

- **Âşık Paşa, *Fakrnâme*, t.y.**

Âşık Paşa'ya ait olduğu ancak son zamanlarda tespit edilebilen 161 beyitlik tasavvufi 161 bir mesnevidir. Bu tasavvufî eserde “alçakgönüllülük” Tanrı tarafından çeşitli renklere bezenmiş Fakr adlı bir kuş olarak tasvir edilmiştir. Tanrı yeri göğü yarattıktan sonra güzel bir kuş hâline koyduğu Fakr'a konacak bir yer bulmak üzere uçmasını emreder. Fakr; arş ve kürsiyi, cenneti, güneşi dolaşır, sırasıyla Âdem, Nûh, İbrahim, Musa ve İsa peygamberlere uğrar fakat hiçbirinde eğlenmez, Hz. Muhammed'de karar kılar.

- **Hoca Mesud, *Süheyl ü Nevbahâr*, 1350.**

5703 beyitten meydana gelen bir aşk mesnevisi olup Yemen padişahının oğlu Süheyl ile Çin fağfurunun kızı Nevbahâr arasındaki aşk macerasını anlatır. Bu konu etrafında çeşitli olayların yer aldığı eser dinî, ahlaki nasihatlerle örülü fikrî ve didaktik bir içerik taşımaktadır.

- **Hoca Mesud, *Ferhengnâme-i Sa'dî*, 1354.**

1073 beyitlik bu mesnevi Sa'dî'nin *Bostân'ından* seçilmiş şiirlerin tercümesidir. Hacim bakımından *Bostân'ın* dörtte biri kadar olan *Ferhengnâme* dinî, ahlaki konularda öğütler veren, bunlarla ilgili hikâyelerin yer aldığı bir eser olup aruzun “feûlün feûlün feûlün feûl” vezniyle yazılmıştır.

- **Kul Mesud, *Kelîle ve Dimne Tercümesi*, 1360.**

Kul Mesud'un *Kelîle ve Dimne'si* aynı zamanda eserin ilk Türkçe versiyonudur. *Kelîle ve Dimne'de* mensur metinden başka on yedi beyitlik bir manzum hikâye, Behram Şah için yazılmış bir gazel ve Arapça-Farsça bir mülemma yanında metnin çeşitli yerlerine serpiştirilmiş otuz yedi nazım, otuz iki kıta ve otuz yedi beyit bulunmakta, bunların dışında eserde birkaç kıta ile bir mesnevi parçası, Farsça ve Arapça şiirler de yer almaktadır.

- **Erzurumlu Mustafa Darîr, *Yûsuf u Züleyhâ*, 1366-1367.**

Darîr; *Kıssa-i Yûsuf* olarak da bilinen bu mesnevisini Mısır'a gitmeden önce kendi memleketinde iken yazmıştır. Yazılış tarihi bakımından bilinen ilk eseri olan bu 2120 beyitlik mesnevi konusunu Kur'ân-ı Kerîm'deki Yûsuf kıssasından almıştır.

- **Fahrî, *Hüsrev ü Şîrîn*, 1367.**

Eser, Aydınoğlu İsa Bey adına yazılmıştır. Fahrî, Nizâmî'nin *Hüsrev ü Şîrîn'i*yle Firdevsî'nin *Şehnâme'sinden* yararlanarak oluşturduğu hikâyenin yaklaşık olarak 1575 beytini *Şehnâme'den* kalanını da Nizâmî'den tercüme etmiştir.

- **Geredeli (?) İshâk bin Murâd, *ed-Dürretü'l-mudiyye fi'l-Lugati't-Türkiyye*, 1376-1377.**

Oğuz Türkçesinin grameri hakkında yazılmış en eski kaynaklardan biridir. Arapçanın gramerini öğretmek amacıyla yazılan eserde, Türkçe kelimelere, cümle örneklerine ve dönemin gramer yapısıyla ilgili bilgilere de yer verilmiştir. Anadolu merkezli Batı Türkçesinin ilk sözlüklerinden biri olan bu eser, içerisinde bazı nadir Türkçe kelimeler bulunduğu için oldukça önemlidir. Geredeli İshak bin Murad'ın eseri olup olmadığı kesin değildir. Eserde tıbbi dair kelime ve tabirlerin çokluğu, eserin bir tabibin kaleminden çıkmış olduğu izlenimini vermektedir.

- **Hacı Paşa, *Şifâ'ü'l-eskâm ve devâ'ü'l-âlâm*, 1380.**

Hacı Paşa, Kahire'deki çalışmaları sırasında tıp literatürünü gözden geçirip özetlediği bilgilere ilaveler yaparak yazdığı bu eseri Aydınolu İsa Bey'e ithaf etmiştir. Eser Câlînûs ve İbn-i Sînâ yöntemiyle telif edilerek dört makale halinde düzenlenmiştir. Eserin en önemli özelliğı, içindeki bilgilerin açık ifadelerle verilmiş ve bu arada gereksiz ayrıntılardan kaçınılmış olmasıdır.

- **Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa, *Hurşîdnâme (Hurşîd ü Ferahşâd)*, 1387.**

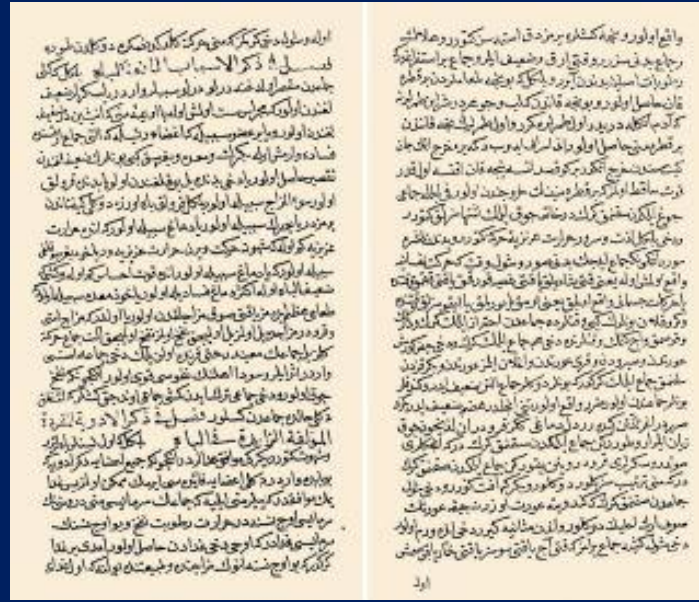
7903 beyitlik mesnevi türünde bir aşk hikâyesidir. Birbirini görmeden âşık olan Mağrip padişahının oğlu Ferahşâd ile Acem Şahı Siyâvuş'un kızı Hurşîd'in rakipler yüzünden çıkan engeller dolayısıyla geçirdikleri maceraların ve bunların sonunda kavuşmalarının anlatıldığı eserde kişiler İslami bir hüviyete sahiptir. Şeyhoğlu; mesnevisinde örf ve âdetlere, saray teşrifatına geniş yer vermiş, benzer aşk mesnevilerinde olduğu gibi eserini kahramanlarının ağzından söylediğı gazellerle süslemiştir.

- **Ahmedî, *İskendernâme*, 1390.**

XIV. asırda yazılan mesnevilerin en önemlilerindendir. *İskendernâme*, divan edebiyatında bu konudaki mesnevilerin ilk ve en başarılı örneğı, aynı zamanda Anadolu'da Nizâmî'nin *İskender-nâme'sine* yazılan ilk naziredir. Eser, I. Bayezid'in oğlu Emîr Süleyman'a sunulmuştur. Türkiye'de otuz iki kadar yazma nüshası bilinen *İskendernâme'nin* yurt dışında da pek çok yazmasının bulunması, bu eserin ne kadar beğenilip okunduğunu göstermektedir.

- **Geredeli İshâk bin Murâd, *Edviye-i Müfrede*, 1390.**

Eserin özgün bir adı yoktur; genellikle nüshaları Hacı Paşa'nın *Müntehâbü's-Şifâ'sı* ile birlikte istinsah edilerek tek kitap halinde kullanıldığından adı bazı kütüphane kayıtlarına yanlış olarak *Müntehabü's-Şifâ* şeklinde geçmiştir. İshâk b. Murâd eserini yazarken Hipokrat, Galen, Zikorizos ve Ebû Bekir er-Râzî gibi eski hekimlerden ve genellikle İbn Sînâ'nın *el-Kânûn fi't-tıb* ile İsmâil b. Hasan el-Cürcânî'nin *Zâhîre-i Hârizmşâhî* adlı eserlerinden faydalanmış, derlediğı bilgilere kendi tecrübelerini de ilave etmiştir.

Resim 4: Geredeli İshak'ın Edviye-i Müfrede adlı eserinden iki sayfa
(Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Ktp., Haraççıoğlu, nr. 1134/1, vr. 87^b-88^a)

- **Kadı Burhâneddin, *Dîvân-ı Kadı Burhâneddin*, 1393-1394.**

Divanın tek nüshası British Museum'da bulunmaktadır. Kadı Burhâneddin'in hattatlarından Halîl b. Ahmed tarafından istinsah edilen nüsha; harekeli olup güzel bir Selçuklu neshiyle yazılmıştır. Divanda; 1300'ün üzerinde gazel, yirmi rubai ve 115 tuyuğ bulunmaktadır. Divan klasik tertipte düzenlenmemiş, şiirler muhtemelen yazılış sırasına göre dizilmiştir. Kadı Burhâneddin şiirlerinde mahlas kullanmamıştır.

- **Mehmed, *Işknâme*, 1398.**

Şair *Işknâme'nin* dibacesinde kitabın yazılış sebebinden, hayatın geçiciliğinden, dünyaya güvenmenin doğru olmadığından bahsederek sözü kendine getirip hayatını istediği gibi sürdüremediğinden şikâyet eder.

- **Ahmedî, *Cemşîd ü Hurşîd*, 1403.**

Ahmedî'nin Emîr Süleyman'ın isteği üzerine kaleme aldığı bu mesnevi Selmân-ı Sâvecî'nin (ö. 778/1376) aynı addaki eserine dayanmaktadır. Fakat Ahmedî, mesneviyi Türkçe'ye çevirirken eklemiş olduğu yeni kısımlarla âdeta yepyeni bir eser vücuda getirmiş ve eseri 1403'te tamamlamıştır. Aruzun “mefâîlün mefâîlün feûlün” kalıbı ile yazılan mesnevide konu, Cemşîd ile Hurşîd arasındaki aşk hikâyesidir.

- **Ahmedî, *Tervîhü'l-ervâh*, 1403-1410.**

Tıp konusunda bir mesnevidir. Emîr Süleyman adına kaleme alınmış, daha sonra bazı ilâvelerle birlikte I. Mehmed'e sunulmuştur. Bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Aruzun “mefâîlün mefâîlün feûlün” kalıbı ile yazılan bu eserin fazla nüshası yoktur.

- **Ahmedî, *Dîvân*, t.y.**

Dîvân'da 74 kasîde, 2 tercî-i bend, 6 terkîb-i bend, 1 mersiye, 1 musammat ve 764 gazel bulunmaktadır. *Dîvân'da* yer alan kasidelerin gazeller gibi kafiye sırasına göre alfabetik dizilmesi dikkat çekmektedir.

- **Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa, *Hurşîdnâme (Hurşîd ü Ferahşâd)*, t.y.**

Hayatının sonlarına doğru Paşa Ağa b. Hoca Paşa adına kaleme aldığı, siyaset ahlâkına dair bu eserinde müellif, Germiyan ve Osmanlı saraylarındaki tecrübelerini aktarırken bu alanda yazılan diğer kitaplardan da faydalanmıştır. Şeyhoğlu şeriatın unutulduğunu, büyüklerin yoluna uyulmadığını ve âlimlerin sustuğunu görerek eserini yazma ihtiyacı duyduğunu belirtir.

- **Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa, *Kâbusnâme Tercümesi*, t.y.**

Şeyhoğlu'nun Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın emriyle Kâbusnâme'yi Farsça'dan Türkçe'ye çevirdiği Kahire Devlet Kütüphanesi'nde bulunan bir yazmadan anlaşılmaktadır. Eserin aslı bir önsöz ve kırk dört bölümden meydana gelmektedir. Eser Moğol istilası öncesi İslam medeniyetinin bir özeti niteliğindedir. Nasihat, görgü kuralları, eğitim ve ahlâk, ilimler, meslekler, devlet adamları ve görevleri hakkında bilgiler de eserde yer almaktadır.

- **Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa, *Merzûbânnâme Tercümesi*, t.y.**

Mensur hikâye ve masallardan oluşan, *Kelîle ve Dimne* türü bir eserdir. Germiyan Beyi Süleyman Şah (ö. 1387)'in emri üzere; Verâvînî nüshası esas alınarak yapılan tercümedir. Şeyhoğlu, eserin tercümesine bir bölüm daha ekleyerek eserin adını *Düstûr-ı Şâhî* koyduğunu belirtmiştir.

Resim 5: Şeyhoğlu'nun Merzübânnâme Tercümesi'nin unvan sayfasıyla son sayfası
(Bibliotheca Regia Berolinensis)

- **Ahmed-i Dâî, Câmasbnâme, t.y.**

Nasîrüddîn-i Tûsî'nin aynı addaki eserinin Türkçe tercümesidir. Dânyâl peygamberin oğlu Câmasb'ın hayatı hakkında küçük bir mesnevidir. Eldeki nüshalar eksiktir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı'nda kayıtlı nüshanın içinde sadece yirmi altı beyit bulunmaktadır.

- **Ahmed-i Dâî, Çengnâme, t.y.**

Konu itibarıyla yazılmış ilk orijinal içeriğe sahip mesnevi kabul edilmektedir. Aruzun “mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün” kalıbıyla kaleme alınmış olan eser, 1446 beyitten oluşmaktadır. Mesnevi, çengin 24 telinden hareketle 24 bölüme ayrılmıştır. Tasavvufi imgelere ve sembolik bir anlatıma sahip olan eserin dili canlı, akıcı ve samimidir.

- **Ahmed-i Dâî, Dîvân, t.y.**

Burdur Vakıf Halkevi Kütüphanesi'nde kayıtlı Dâî külliyyatı içindedir. Bu külliyyatta *Divan*, *Çengnâme* ve *Vasiyyet-i Nûşîrevân* adlı eserler yer almaktadır. *Divan*'da, ikisi Çelebi Mehmed'e dair olmak üzere beş kaside ve 199 gazel bulunmaktadır. Daha önce genellikle ayrı bir eser olarak düşünülen *Mutâyebât'ın* Kahire'de bulunan başka bir Dâî Divanı nüshasından bir parça olduğu anlaşılmıştır.

- **Ahmed-i Dâî, *Miftâhu'l-cenne*, t.y.**

Lü'lü' Paşa adına Arapçadan Türkçeye tercüme edilen bir akait kitabıdır. Lü'lü' Paşa'nın kimliği hakkında yeterli bilgi yoktur. Sekiz bölümden meydana gelen eserin pek çok nüshası vardır. Bunlardan birkaç tanesi Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

- **Ahmed-i Dâî, *Tercüme-i Eşkâl-i Nasîr-i Tûsî (Tercüme-i Sî fasl fi't-takvîm)*, t.y.**

Nasîrüddîn-i Tûsî'nin Sî fasl adlı mensur eserinin Türkçe'ye tercümesidir. Astronomi ve astrolojiyle ilgili olan eserin çeşitli nüshaları vardır.

- **Ahmed-i Dâî, *Tercüme-i Kitâbü't-Ta'bîrnâme*, t.y.**

Rüya tabiriyle ilgili olan eser, Abdullah el-Vâsî'tin mensur Arapça eserinin Farsçaya yapılan tercümesinden Türkçeye çevrilmiştir. Dâî bu eserini II. Yâkub adına tercüme etmiştir.

- **Ahmed-i Dâî, *Tercüme-i Tefsîr-i Ebü'l-Leys es-Semerkandî*, t.y.**

Anadolu'da Türkçeye tercüme edilen ilk Kur'an tefsiri olarak kabul edilmektedir. Emîr Süleyman adına Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey'in emir ve teşvikleriyle hazırlanmıştır. Dil özellikleri bakımından tam bir Eski Anadolu Türkçesi devri örneği olan eserin nüshaları oldukça çoktur.

- **Ahmed-i Dâî, *Tercüme-i Tezkiretü'l-evliyâ*, t.y.**

Karaca Bey'in isteği üzerine II. Murad için Ferîdüddin Attâr'ın aynı addaki eserinden tercüme edilmiştir. Bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Resim 6: Ahmed-i Dâî'nin Tercüme-i Tezkiretül'evliyâ adlı eserinin ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 1800)

- **Ahmed-i Dâî, Tercüme-i Tıbb-ı Nebevî, t.y.**

Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey'in isteği üzerine, Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin Tıbb-ı Nebevî adlı eserinin Ahmed b. Yûsuf et-Tîfâşî tarafından yapılan muhtasarının tercümesidir. Dâî bu eserde baba ve dede adını açıkça vermektedir. Şimdiye kadar tespit edilen dört nüshasından biri İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Kütüphanesi'ndedir.

- **Ahmed-i Dâî, Teressül, t.y.**

Sehî Tezkiresi'nin de özellikle belirttiği gibi, bu eser düzyazı örneklerinin en eskilerini ve güzellerini içermesinden ötürü çok önemlidir. Eksik bir nüshası Manisa İl Halk Kütüphanesi'ndedir.

- **Hacı Paşa, Müntehâb-ı Şifâ, t.y.**

Şifâ'ü'l-eskâm'dan aynı planda yapılan Türkçe bir özettir. Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe tıp kitaplarından olan bu çalışmanın; birinci bölümünde iki bap hâlinde nazari ve amelî tıp bilgileri verilir; ikinci bölümde yiyecek içecek ve ilaçlar, üçüncü bölümde hastalıklarla sebepleri, teşhis ve tedavi yolları anlatılır.

- **Muhammed b. Mahmud Şirvânî, *Cevhernâme*, 1427.**

Tîfâşî'nin Ezhârü'l-efkâr fî cevâhiri'l-ahcâr adlı eserinin yeni bilgiler ilâvesiyle yapılmış tercümesidir. Timurtaş Umur Bey'in isteği üzerine hazırlanmış ve 1427 yılında kendisine takdim edilmiştir.

- **Muhammed b. Mahmud Şirvânî, *İlyâsiyye*, t.y.**

Şirvânî'nin Menteşeoğulları'ndan İlyas Bey (ö. 824/1421) adına Arapça yazdığı ve ardından onun isteğiyle Türkçe'ye çevirdiği tıbbi bir eserdir. Bir mukaddime ile on altı baptan oluşmaktadır. Eser, Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini taşımaktadır.

Resim 7: Muhammed b. Mahmûd Şirvânî'nin *Mürşid* adlı eserinde müellifin adının geçtiği bir sayfa (Manisa İl Halk Ktp., nr. 1840)

- **Muhammed b. Mahmud Şirvânî, *Mürşid*, t.y.**

Osmanlı döneminde göz hastalıklarına ait Türkçe yazılmış en kapsamlı eserdir. Üç ana bölümden meydana gelir; birinci bölüm gözün anatomisine, ikinci bölüm göz hastalıklarına, üçüncü bölüm göz hastalıklarında kullanılan ilaçlara ayrılmıştır.

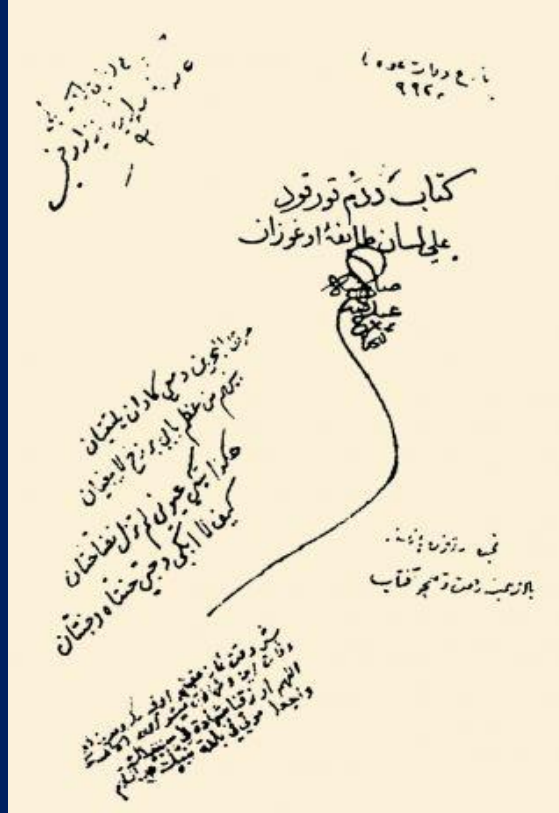
- **Muhammed b. Mahmud Şirvânî, *Sultaniyye*, t.y.**

Çelebi Sultan Mehmed adına kaleme alınmış, koruyucu hekimliğe dair on dört bab ve çeşitli fasıllardan meydana gelen Türkçe bir eserdir. Ayrıca yeme içme, giyim kuşam gibi dönemin sosyal hayatına ışık tutan konulara yer vermesi açısından değerlidir.

3. OSMANLI TÜRKÇESİNE GEÇİŞ DEVRİ

- **Dede Korkut Kitabı, t.y.**

Türk dünyasında çok önemli bir yere sahip olan eser, aynı zamanda Türk destan geleneğinin en seçkin örneklerinden birisidir. Eserin tespit edilebilen ilk yazma nüshası Dresden Krallık Kütüphanesinde bulunmaktadır. Bu nüsha bir mukaddime ve 12 adet boy adı verilen hikâyeden oluşmaktadır. Eserde bulunan destanların kaçınıcı yüzyılda oluşturulduğu bilinmemektedir ancak XV. yüzyılda yazıya geçirildiği tahmin edilmektedir. Bu destanlarda, Dede Korkut isimli bir anlatıcının ağzından Oğuz Beylerinin mücadeleleri ve kahramanlıkları anlatılmakla beraber Türk adet, gelenek ve inançları hakkında önemli bilgiler de bulunmaktadır.

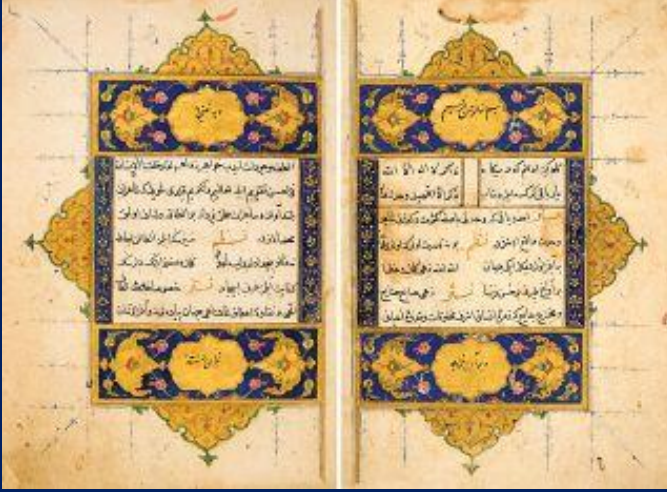
Resim 8: Kitâb-ı Dedem Korkud alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân, Dresden nüshasının unvan sayfası

(Dede Korkut Kitabı [nşr. Muharrem Ergin], Ankara 1958, I, faksimile, s. 1)

- **Necâtî, *Dîvân*, t.y.**

Klasik Türk edebiyatının üstatlarından sayılan Necâtî'nin ulaşılabilen tek eseridir.

Dîvân'da manzum-mensur bir dîbâce, 25 kaside, 3 mersiye, 1 tercî'-bend, 1 terkîb-

bend, 1 murabba, 1 tarih manzumesi, 2 mesnevi, 648 gazel, 70 kıt'a, 10 müfred, 7 ferd, 3 matla, 2 rubâî bulunmaktadır. Sosyal hayatı ve Türkçeyi tüm imkanlarıyla ve ustalıkla kullanan Necâtî, şiirlerinde atasözü ve deyimlere sıkça yer vermiştir.

Resim 9: Necâtî Bey divanının ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1769)

- **Ahmedî, *Dîvân*, t.y.**

Ahmed Paşa'nın tespit edilmiş tek eseridir. Türkçe şiirlerin yanında Arapça, Farsça ve Rumca şiirler de bulunan *Dîvân*'da 40 kaside, 350'den fazla gazel, 2 tercî'-bend, 1 terkîb-bend, 48 kıt'a, 28 tarih manzumesi ve farklı nazım şekillerinde yazılmış şiirler bulunmaktadır. Ahmed Paşa kasidelerinde kullandığı dil sayesinde bu nazım şeklinin üstatlarından birisi olarak kabul edilmektedir.

- **Avnî (Fatih Sultan Mehmet), *Dîvân*, t.y.**

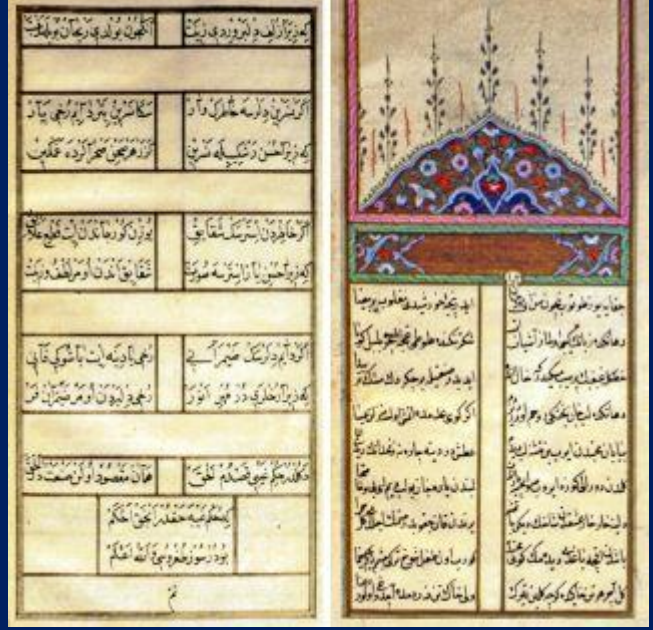
Avnî'nin bilinen tek eseridir. Tespit edilebilen tek nüshası Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Manzum nr. 305'te bulunmaktadır. Bunun yanında bazı mecmualarda da şairin şiirlerine rastlanmaktadır. Sonradan bulunan bu şiirleriyle birlikte Avnî'nin 73 gazel, 1 muhammes-i mütekerrir, 1 murabba-ı mütekerrir, 2 kıt'a, 6 beyit ve 1 mısrai olduğu tespit edilmiştir. Avnî, âşıkâne, merdâne ve levendâne şiirleri ile usta bir şairdir.

- **Adlî (II. Bayezid), *Dîvân*, t.y.**

Adlî'nin bilinen yegâne eseridir. *Dîvân*, Türkçe 144 gazel, 1 murabba, 1 kıt'a, 1 nazım, 4 matla', 2 müfred ile Farsça 14 gazel, 1 kıt'a, 2 matladan oluşmaktadır. Adlî şiirlerini samimi ve sade bir dille ve yer yer tasavvufî bir üslûpla kaleme almıştır.

- **Sultan Cem, *Dîvân*, t.y.**

Eserin tenkitli neşrinde 2 tevhid, 1 münacat, 2 na't, 4 kaside, 1 tercî'-bend, 1 terkîb-bend, 348 gazel, 1 rubâî, 41 muamma ve 19 müfred bulunmaktadır. Şairin yaşadığı acıların ve gurbette geçirdiği yılların etkisi, şiirlerinde bulunan samimi üslûp ve hüznü hava ile kendini göstermektedir.

Resim 10: Cem Sultan'ın Türkçe divanının ilk ve son sayfaları (İÜ Ktp., TY, nr. 5574)

- **Sultan Cem, *Cemşîd ü Hûrşîd*, 1477.**

Selmân-ı Sâvecî'nin aynı adlı Farsça mesnevisinin Türkçe çevirisidir. Eserde, Çin padişahı Fağfur'un oğlu olan Cemşîd'in rüyasında Rum kayserinin kızı Hürşîd'i görüp âşık olması, ona ulaşmak için çıktığı yolda başına gelenler ve sonunda ikisinin kavuşmaları anlatılmaktadır. 5374 beyitten oluşan mesnevi "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün" aruz kalıbıyla kaleme alınmıştır.

- **Adnî (Mahmûd Paşa), *Dîvân*, t.y.**

Dîvân'ın Bilal Yücel tarafından hazırlanan tenkitli metninde bir kaside ile 93 gazel bulunmaktadır. *Dîvân*'da tevhid, münacat gibi türler bulunmamakla birlikte eserdeki tek kaside Fatih Sultan Mehmet adına yazılmıştır. Adnî şiirlerini sade bir dille ve âşıkâne bir üslupla kaleme almış ve şiirlerinde toplumsal hayat ile mahallî unsurlara sıkça yer vermiştir.

- **İvaz Paşa Oğlu Atâyî, *Dîvân*, t.y.**

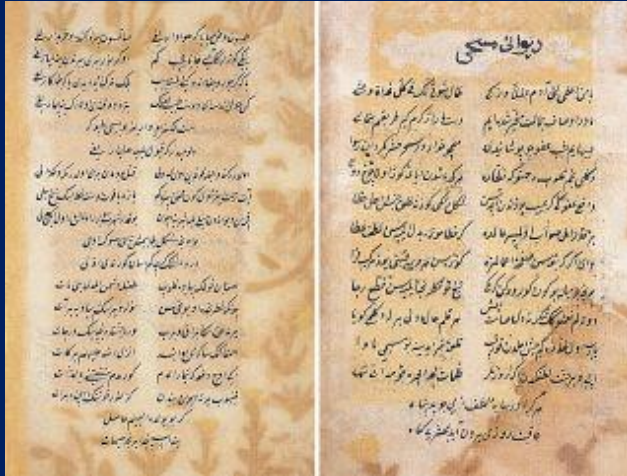
Atâyî'nin bilinen yegâne eseri olan *Dîvân*, 3 kaside, 108 gazel, 14 kıt'a ve 2 matladan müteşekkildir. Eserde bulunan 12 kıt'adan dokuzunu, vezinleri itibariyle tuyuğ olarak kabul edebiliriz. Atâyî, Nesîmî ve Kadı Burhaneddin'den sonra tuyuğu olan üçüncü şair olarak kabul edilmektedir.

- **Karamanlı Nizâmî, *Dîvân*, t.y.**

Nizâmî'nin tespit edilebilen yegâne eseridir. Küçük hacimli *Dîvân*'da, 1 na't, Fatih Sultan Mehmet, Karamanoğlu İbrahim Bey, kardeşi Kasım Bey ve son Karamanoğlu beyi Pîr Ahmed Bey'e yazılmış 11 kaside, 124 gazel, 2 murabba, 1 muhammes, 2 kıt'a, 2 rubâî, 7 müfred ve 42 Farsça şiir bulunmaktadır. Gazellerinde daha çok aşk ve maşuk konularını işlemiş ve şiirlerinde sade, külfetsiz ve ahenkli bir dille kusursuz bir söyleyiş yakalamıştır.

- **Mesîhî, *Dîvân*, t.y.**

Eserde, 22 kaside, 1 terkîb-bendi, 289 gazel, 3 murabba ve 34 kıt'a bulunmaktadır. Bunların yanında türünün en eski örneklerinden birisi olan *Edirne Şehrengizi* de *Dîvân*'ın nüshaları arasında bulunmaktadır. 178 beyitlik mesnevi bölümü ve beşer beyitlik iki gazelden müteşekkil olan eserde Edirne'de bulunan bazı kişiler mizahî bir dille övülmüştür.

Resim 11: *Dîvân-ı Mesîhî*'nin ilk ve son sayfaları
(Süleymaniye Ktp., Lala İsmâîl, nr. 483)

- **Mesîhî, *Gül-i Sad-berg*, t.y.**

Tehniyet-nâme, ta'ziyet-nâme, şikâyet-nâme, şevk-nâme, şükür-nâme, i'lâm-nâme, dâvet-nâme, cevap-nâme ve iyâdet-nâme gibi farklı konulardaki yüz mensur mektuptan oluşan *Gül-i Sad-berg* sanatkârane bir üslûpla kaleme

alınmıştır. Eserde mektup yazmada kullanılan kalıp tamlamalara ve Arapça ve Farsça ibarelere çokça yer verilmiştir.

- **Tâcî-zâde Câ'fer Çelebi, *Dîvân*, t.y.**

Eserde, 28 kaside, 1 müseddes, 255 gazel, 8 murabba, 3 terci'-bend, 10 kitanın yanında, 4 Arapça kaside, 1 Arapça müstezad, 2 Farsça kaside, 1 Farsça tahmis, 2 Farsça gazel ve 1 Farsça murabba bulunmaktadır. Yer yer ağır bir dilin de kullanıldığı şiirlerde sosyal hayat ile ilgili unsurlar ve Türkçe deyim ve atasözleri göze çarpmaktadır.

- **Tâcî-zâde Câ'fer Çelebi, *Heves-nâme*, 1493.**

“Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla kaleme alınan mesnevi, 3810 beyitten oluşmaktadır. Konu itibariyle yazıldığı döneme kadar yazılmış mesneviler arasında özgün bir hüviyete sahiptir. Eser, II. Bâyezîd'e sunulmuştur. Üç bölümden oluşan eserin ilk iki bölümü mukaddime mahiyetindedir. Üçüncü bölümde ise şair gerçek hayatında tecrübe ettiği İstanbul'da geçen bir aşk hikayesini anlatır.

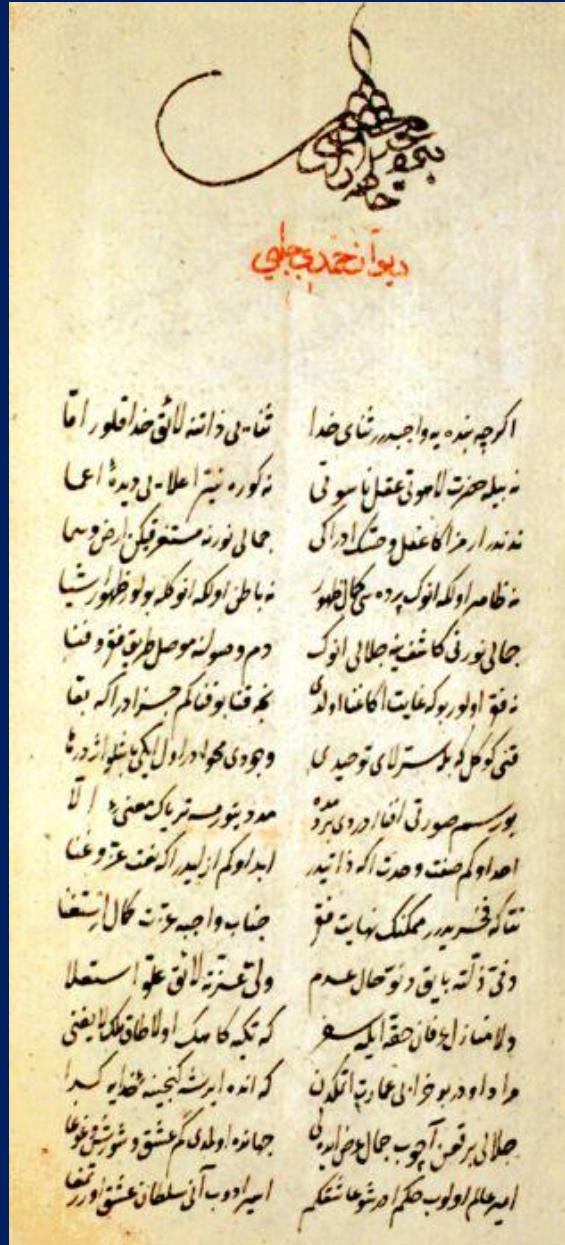
- **Hamdullah Hamdî, *Hamse*.**

Hamdullah Hamdî'nin *Yûsuf u Züleyhâ* isimli mesnevisi, 1491-1492 yılları arasında, aruzun “fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün” kalıbıyla yazılmış ve 6215 beyitten müteşekkildir. 15. yüzyılın en beğenilen Türkçe Yûsuf u Züleyha mesnevisi olarak değerlendirilen eser, şekil, içerik ve nazım tekniği açısından oldukça başarılıdır. Hamdî eserini yazarken ehl-i sünnet müfessirlerinin rivayetlerine vukûfiyete en çok önem veren şair olmuştur. Leylâ ve Mecnûn'un aşkının anlatıldığı *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi, 1499-1500 yılları arasında kaleme alınmıştır. 15. yüzyılda Anadolu sahasında yazılan en başarılı Leylâ vü Mecnûn mesnevisi kabul edilmektedir. Aruzun “mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün” kalıbıyla yazılmış olan eser 4080 beyitten oluşmaktadır. *Kıyâfet-nâme*, 15. yüzyılda yazılmış, 158 beyitlik kısa bir mesnevidir. Eser aruzun “fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. *Kıyâfet-nâme* türünün Türk edebiyatında tespit edilebilen ilk örneği olarak kabul edilen eserin, kütüphanelerde çok sayıda yazma nüshası vardır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğumunu konu alan *Ahmediyye*, 1494 yılında kaleme alınmıştır. Eser, aruzun “fâ'ilâtün fâ'ilâtün

fâ'ilün" kalıbıyla, mesnevi nazım şekli ve mevlid nazım türünde yazılmıştır ve 1340 beyitten oluşmaktadır. Hamdullah Hamdi'nin bir diğer eseri olan *Tuhfetü'l-Uşşâk* ise tasavvufî-sembolik bir aşk hikâyesidir. 987 beyitten oluşan eser "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün" aruz kalıbıyla yazılmıştır. Mesnevide sevdiği kız uğruna dinini değiştiren Kayserili bir tüccar oğlunun hikayesi anlatılmaktadır.

- **Hamdullah Hamdî, *Dîvân*, t.y.**

Eserde, Türkçe şiirlerin yanında Arapça ve Farsça şiirler de bulunmaktadır. Bu üç dilden toplam, 3 kaside, 199 gazel, 1 murabba, 1 tercî'-bend, 5 kıt'a, 3 nazm, 9 müfred ve 1 beyit bulunan *Dîvân*'daki şiirlerde cinas ve iştikak gibi lafzî

Resim 12: Hamdullah Hamdî'nin kendi hattıyla yazdığı nüshadan istinsah edilmiş divanının ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2626)

sanatlar çokça kullanılmıştır. Şiirler mazmun kullanımı ve vezin açısından aksaklıklar içermektedir.

- **Mihri Hatun, *Dîvân*, t.y.**

II. Bayezid'e sunulan ve 17 kaside, 210 gazel, 1 müstezad, 9 murabba, 1 tahmis, 1 tercî'-bend, 2 mesnevi, 7 müfredden oluşan *Dîvân*'ın tespit edilen tüm nüshalarında şairin *Tazarru'-nâme* adlı mesnevisi de bulunmaktadır. *Tazarru'-nâme*, pişmanlık, duâ, yakarış günahlardan af dileme konularını da içeren bir manzumedir.

- **Kemâl Ümmî, *Dîvân*, t.y.**

Dîvân'da mesnevi nazım şekliyle yazılmış 1 münacat ve tevhid, 2 tercî'-bend, 9 murabba, 141 gazel, 2 mesnevi, 3 tuyuğ ve 4 nazım bulunmaktadır. Şiirlerinde dîni ve tasavvufî unsurlara, dünyanın geçiciliğine ve ahlakî meselelere çokça yer vermiştir.

- **Eşrefoğlu Rûmî, *Dîvân*, t.y.**

Eserin Mustafa Güneş tarafından yapılan tenkitli neşrinde 144 gazel ve koşma, 7 mesnevi, rubai ve kıt'a şeklinde 69 dörtlük bulunmaktadır. *Dîvân*'da bulunan şiirlerde hem aruz hem hece vezni kullanılmıştır ve şiirler genel olarak dînî-tasavvufî konularda olup tevhid, münacat, naat, devriye, şathiye, methiye ve pend-nâme türünde kaleme alınmışlardır.

- **Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki'n-Nüfûs*, 1448.**

Manzum-mensur karışık olarak yazılan eserde, mensur kısımlar ağır basmaktadır. Eser eski Anadolu Türkçesiyle yazılmıştır. Bir tasavvuf kitabı niteliğinde olan eserde sufilerin ahlakî ile seyr ü sülûk usûlleri anlatılmaktadır. Yazar eserini halkın da anlayabileceği bir dille, sade ve akıcı bir üslupla kaleme almıştır.

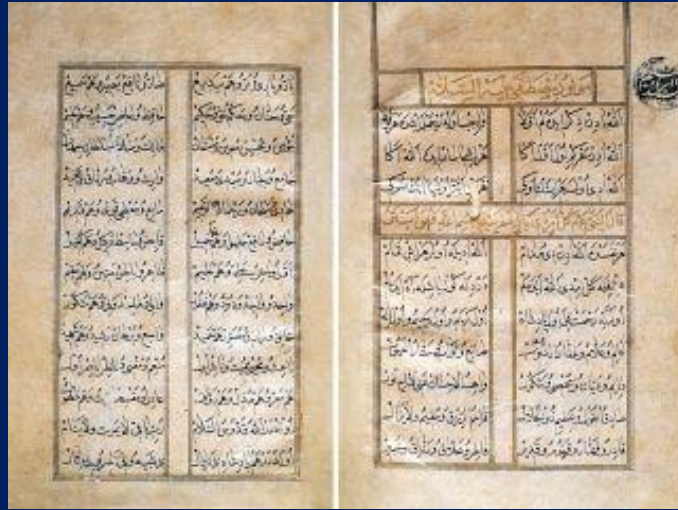
- **Kaygusuz Abdal, *Dîvân*, t.y.**

Eserin Kaygusuz Abdal'ın elinden çıkmış ve mürettep bir nüshası henüz tespit edilememiştir. Tespit edilebilen nüshalara göre şairin yaklaşık 400 şiiri bulunmaktadır. Ayrıca şairin *Gevher-nâme*, *Dolâb-nâme*, *Minber-nâme* ve *Salât-nâme* isimli manzum eserleri de *Dîvân*'ın içinde yer almaktadır. Şair şiirlerinde

hem aruz hem de hece veznini kullanmıştır. Şiirlerde genellikle Allah, aşk, gönül, vahdet, edep, nefis, dünya gibi konular işlenmektedir.

- **Süleyman Çelebi, *Vesîletü'n-Necât*, 1409-1410.**

Türk edebiyatının en çok okunan ve sevilen eserlerindendir. Mevlid türünün bugüne kadar yazılmış en başarılı örneği kabul edilen eser, sade, akıcı ve etkileyici bir dille yazılmıştır. 480 beyitten müteşekkildir ve aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eser, Arnavutça, Rumca, Boşnakça ve Çerkesçe gibi farklı dillere de çevrilmiştir.

Resim 13: *Vesîletü'n-necât*'ın 967 (1559-60) tarihli nüshasının ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 5430)

- **Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediyye*, 1446/47-1449.**

Mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan eser 9008 beyitten müteşekkildir. Şair eseri kaleme alırken 12 farklı aruz kalıbı kullanmıştır. 3 bölümden oluşan eserde, giriş bölümünden sonra gelen birinci bölüm yaratılış hakkındadır. İkinci bölümde, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (s.a.v) kadar bütün peygamberler hakkında bilgiler verilir. Konu Hz. Muhammed'e (s.a.v.) geldiğinde ise hayatı ve mucizeleri anlatılır. Üçüncü bölümde ise kıyamet alâmetleri ve ahiret konusu işlenmiştir. Eser hem kendi döneminde hem de sonraki dönemlerde çokça sevilmiş ve okunmuştur.

- **Abdlvâsi Çelebi, *Halil-nâme*, 1414.**

H. İbrahim ve oğlu H. İsmail'in hayatının anlatıldığı mesnevi, o döneme kadar çok fazla işlenmeyen bir konu etrafında kaleme alınması ve içerisinde manzum bir Osmanlı tarihi ve mirac-nâme bulunması nedeniyle edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Eser, 3693 beyitten oluşur ve aruzun “mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ûlün” kalıbıyla kaleme alınmıştır.

- **Hatiboğlu, *Ferâh-nâme*, 1425-1426.**

II. Murat’a sunulan eser, yüz hadis tercümesi ve izahını içermektedir. 6105 beyitten müteşekkildir ve “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” aruz kalıbıyla yazılmıştır. Eserin dili sade, anlaşılır ve etkileyicidir.

- **Boyacıoğlu, *Anâsır-ı Erba’a*, t.y.**

Eserde, âlemin temel unsurları olarak kabul edilen hava, su, toprak ve ateşin özellikleri ve bu unsurların mizaç ve ahlâk ile olan ilişkisi anlatılmaktadır.

- **Aşkî, *Heft-Peyker*, 1456-1457.**

Mesnevi nazım şekliyle ve aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbı ile yazılan eser 5612 beyitten müteşekkildir. Aşkî, giriş ve hatime bölümleri dışında Nîzâmî’nin aynı adlı eserini büyük bir benzerlikle Türkçeye çevirmiştir.

- **Halîlî, *Fürkat-nâme*, 1471-1472.**

Sergüzeşt-nâme türünün edebiyatımızdaki ilk örneklerinden birisidir. Halîlî, eseri birinci tekil kişi kullanarak bizzat kendi ağzından hikâye etmiştir. 1334 beyitten oluşan mesnevi, “mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ûlün” aruz kalıbıyla yazılmıştır. Eserde tasavvufî bir aşk konu edilmiştir. Osmanlı Devleti sınırları içinde bulunan gerçek mekân adlarının kullanılması da eserin en önemli özelliğidir.

- **Âşıkpaşa-zâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, 1484.**

Esas olarak 170 bölümden oluşan eserin bölüm sayısı başka yazarların daha sonra yazdığı eklerle 183’e çıkmıştır. En başında Osmanlı sülalesinin şeceresi verilen eserde, Süleymân Şâh’tan II. Bâyezîd devrine kadar geçen olaylar anlatılmış ve her bölümün sonunda anlatılan olayların tarihleri verilmiştir. Eser, dönemin politikalarını ve icraatlarını eleştiren konuları içermesi bakımından dikkat çekicidir.

Resim 14: Fırkatnâme'nin ilk sayfası
(Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum,
nr. 1063)

- **Oruç Bey, Oruç Bey Tarihi, t.y.**

Oruç Bey olarak anılan yazarın gerçek adı Oruc bin Âdili'l-Kazzâz'dır. Eserde, 1288-1502 yılları arasındaki olaylar anlatılmaktadır. II. Bâyezîd devrinin anlatıldığı kısımlarda verdiği bilgiler eserin değerini arttırmaktadır. Oruç Bey, eserini yazarken menakıb kitaplarının yanında *Âşıkpaşa-zâde Târîhi*'ni de kaynak olarak kullanmıştır. Mensur olarak yazılan eserde manzum parçalar da bulunmaktadır.

- **Ahmed-i Bîcân, Envârü'l-Âşıkîn, 1451.**

Ağabeyi Yazıcıoğlu Mehmed'in Arapça olarak kaleme aldığı Megâribü'z-zemân adlı eserinin Türkçeye tercümesidir. Mensur olan eserin dili gayet anlaşılır ve sadedir.

- **Ahmed-i Bîcân, *Dürr-i Mekkûn*, t.y.**

Ansiklopedik niteliğe sahip olan eser, dünyanın yaratılışı, peygamber kıssaları, yeryüzü ve gökyüzünün özellikleri ve kıyamet alametleri gibi çeşitli konuların işlendiği 18 bölümden oluşmaktadır. Eserde doğa tasvirleri ve yarı insan yarı hayvan olan canlılara dair bilgilerin bulunması *Dürr-i Mekkûn*'ı coğrafya ve kozmografya alanlarında da önemli bir eser haline getirmektedir. Mensur olan eser, sade, açık ve anlaşılır bir dile sahiptir.

- **Ömer b. Mezid. *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*, 1437.**

Türk edebiyatındaki ilk nazire mecmuası örneğidir. Eserde 84 şairden 397 şiir bulunmaktadır ve mecmua yapı itibarıyla kısa bir önsöz ve sonrasında gelen nazireler bölümünden oluşmaktadır. Mecmuada şiir ve nazireler beş bahir altında kafiyelerine göre alfabetik olarak sıralanmış ve önce zemin şiir, daha sonra da zemin şiire yazılan nazireler verilmiştir.

- **Mercümek Ahmed, *Kâbus-nâme Çevirisi*, 1432.**

Unsûrül-Ma'âlî Keykâvus bin İskender bin Kâbûs'un nasihat, siyaset ve âdâb konulu *Kâbûs-nâme* isimli Farsça eserinin, Mercümek Ahmed bin İlyâs tarafından yapılan Türkçe tercümesidir. Yazar, *Kâbus-nâme*'yi II. Murâd'ın emri ile çevirmeye başlamıştır. Eserin başka tercümeleri de vardır ancak, Mercümek Ahmed'in çevirisi en beğenilenlerden birisidir.

- **Harîmî (Şehzade Korkut), *Dîvân*, t.y.**

Harîmî'nin mürettep olmayan *Dîvân*'ı oldukça hacimsizdir ve 54 gazel ve 4 müfretten oluşmaktadır. Eserdeki dil sade, akıcı ve külfetsizdir, ayrıca şair şiirlerinde Farsça tamlamalara ve anlaşılması güç terkiplere çok fazla yer vermemiştir.

KAYNAKÇA

Adnî, Mahmud Paşa. (2002). *Adnî Dîvânı* (haz. B. Yücel). Akçağ Yayınları.

Akın, Ö. (2009). *Harîmî (Şehzâde Korkud) Dîvânı'nın Nesre Çevirisi ve İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü).

Atayî (İvaz Paşaoğlu). (2018). *Atayî Dîvânı* (haz. Ü. Aslan). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Erdağı, B. (2001). Anadolu'da Yazılmış İlk Türkçe Tıp Kitabı. *Türkbilig: Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 46–54.

Kartal, A., Şentürk, A. A. (2018). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi* (13. bs.). Dergâh Yayınları.

Özkan, M. (2000). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. Filiz Kitabevi.

Öztoprak, vd. (2023). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Metin Şerhi (14–16. Yüzyıllar)* (4. bs.). İdeal Kültür Yayıncılık.

Özkan, M. (2000). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. Filiz Kitabevi.

Öztürk, T. (2020). *Hamdullah Hamdî'nin Leylâ Vü Mecnûn Mesnevisi: Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlük* (Doktora tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Çevrimiçi Kaynaklar:

URL-1: https://www.academia.edu/70284237/XIV_XV_yyt%C3%BCrkedebiyat%C4%B1 [Anadolu Üniversitesi e-kitap].

URL-2: <https://ekitap.ktb.gov.tr/> [Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap].

URL-3: <https://islamansiklopedisi.org.tr/> [TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-4: <https://islamansiklopedisi.org.tr/asik-pasa> [Resim 3: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-5: <https://islamansiklopedisi.org.tr/geredeli-ishak> [Resim 4: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-6: <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyhoglu> [Resim 5: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-7: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-i-dai> [Resim 6: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-8: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sirvani-muhammed-b-mahmud> [Resim 7: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-9: <https://islamansiklopedisi.org.tr/dede-korkut> [Resim 8: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-10: <https://islamansiklopedisi.org.tr/necati-bey> [Resim 9: TDV İslâm Ansiklopedisi].

<https://islamansiklopedisi.org.tr/cem-sultan> [Resim 10: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-11: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mesihi> [Resim 11: TDV İslâm Ansiklopedisi].

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hamdullah-hamdi> [Resim 12: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-12: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid--suleyman-celebi> [Resim 13: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-13: <https://islamansiklopedisi.org.tr/halili> [Resim 7: TDV İslâm Ansiklopedisi].

URL-14: <https://tees.yesevi.edu.tr/> [Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü].